

Изет Ханџић

Откинуте или отргнуте од природе

Витомир Лукић: „Животиње, Људи“, „Свјетлост“, Сарајево 1973.

У развијенијим и старијим литературама од наше није риједак случај да наиђемо на есеје или књиге есејистички интониране — о животињама, биљкама. Код нас је то права ријеткост. Ево једне такве књиге. У поглављу „Зоолошки врт“ Лукић посматра и сагледава животиње у једној специфичној ситуацији и стању и с пуно луцидности и стрпљења прати понашање животиња у затвореном простору и њиховом безизлазу. „Зоолошки врт“ је доживотна робија животиња. Ипак, Лукић констатује да се неке уопће не осјећају тако у тој доживотности иза решетака. А тек, каква је ту разлика између човјека и животиње. Прескромно би било рећи да је Лукић износио само рефлексације о свему томе. Текстови о животињама у овом дијелу књиге прави су мали есеји о животињама каквих у нашој литератури уопће и нема, а на више мјеста ти есеји о животињама достижу ниво запажања у научним расправама. Луцидност и проциљивост запажања и размисљања и чини Лукићеву књигу интересантном и привлач-

ном. Многи екскурзи као појединачне структуре у цјелинама праве су драгоцености ових проза. Лукић, искусни прозаиста, најснажнији је кад сам све приповиједа и богати своје реченице ројем мисли и запажања.

Откинуте или отргнуте од природе, па самим тим и од слободе, животиње временом мијењају цијели свој систем инстиката и рефлекса и у томе су веома сличне човјеку. Но и у том осакаћеном свијету иза решетака постоји слобода, али у тузи и чежњи. „Али како је с оним који су рођени у ропству?“ — пита се проциљиво писац на једном мјесту ове књиге, размисљајући и настојећи да одгонетне, разумије и схвати макар и дјелић од овог незавидног положаја животиња, њихове заточеничке психологије, па и самог питања, појма и поимања слободе. Лабудови су овдје изнимка — примјећује писац — слобода је увијек с њима а они у њој. Звијерима се пак, овдје, срзава њихов чисти и звјерски инстинкт. Огромна досада и мртвило на коме су осуђене

једина је надмоћност над апсолутном снагом ових животиња, а мирис око лављих кавеза и долази од распадања снаге кроз њихове троме покрете без воље и надахнућа. Послије „Зоолошког врта” пишчев предмет интересовања се мијења. Лукићево посматрање дивљих животиња у заточеништву пролази полако на питоме животиње, али проблем односа човјека и животиње остаје и овдје у центру пажње, те ђуди и нагони животиња. Понекад Лукић посматра животиње као људе и придаје им неке људске особине („Мулац Гавро и мула Олга”). У таквим причама животиње проживљавају као људи, а неке писац завршава као бајке. Прича „Гавро” уноси и промену концепције и схватања прозе замишљене на почетку књиге, па и хетерогеност у тематици и садржају а тиме у занимљивости („Кума из ткаонице”) и др. Однос људи према животињама провијава страницима Лукићеве књиге. Из тог односа намеће нам се утисак да човјек ипак чини далеко више зла животињама него ли

добра. Злочин и неправда према животињи, између ниских намјера човјека и материнског нагона животиње — доведени су у причи („Мачка”) до својих крајности. Али има и друкчијих, много хуманијих поступака према животињама. У приповијетци „Леда” људи примају животињу и на њу пазе као да је члан породице. Могло би се рећи да приче „Леда” и „Мачка” стоје на половима крајности у овој Лукићевој студираној релацији животиње — људи. У приповијетци „Леда” са веома сложенем, помно исклесаном и мишљу и осећањем изнијансираном реченицом — постигнута је она експресија и пластичност која најбоље свједочи о ауторовом напору да продре у свијет животиње и разумије то немушто биће пред собом. Животиње воле, пате, проживљавају и преживљавају, осјећају као људи — али одмицањем у читању увиђамо да оне губе битку и страдавају од људи и постепено нестају са страница прије него ли се књига и дочита. Није ли тако и у животу?

ПЕРВА
ОКТОБРА